

מתוך: "ישראל: האדם והמרחב, פרקים נבחרים בגאוגרפיה"

ערי הפיתוח מתמודדות עם קשיים

מחלקת חינוך

בין השנים 1949–1963 הוקמו ברחבי הארץ 29 יישובים עירוניים, שכונו "עיירות פיתוח" או "ערי פיתוח" והם נועדו להשיג 3 מטרות עיקריות:

1. ליישב את אזורי השוליים של המדינה שהיו כמעט ריקים, ללא יישובים, ועל ידי כך לפזר את אוכלוסיית ישראל בכל אזורי המדינה. (עוד על כך קראו בעמ' 43).

2. לספק דיור ותעסוקה להמוני העולים שהגיעו ארצה לאחר קום המדינה (ראו עמ' 40–42).

3. להוות מרכזי שירותים ליישובים הכפריים הקטנים שסביבן.

הקמת ערי הפיתוח בישראל הייתה תופעה רבת משמעות. אמנם אחרי מלחמת העולם השנייה מדינות רבות הקימו ערים חדשות, אך ישראל בלטה במיוחד, משום שבתוך תקופה קצרה – כ־15 שנה – הוקמו בה עשרות ערי פיתוח, יושבו בהן מאות אלפי אנשים, והשתנה המערך העירוני במדינת ישראל. בשנים הראשונות זכתה "מדיניות הערים החדשות" להערכה בישראל, וגם במדינות אחרות דיברו בשבחה ואף ניסו לאמץ אותה. אך עם הזמן החלו להתעורר בערים אלה קשיים, בגלל כמה גורמים:

- בראשית שנותיה של המדינה שרר בה מצב כלכלי קשה, והתשתית הכלכלית בערי הפיתוח הייתה מצומצמת – מקומות התעסוקה היו מועטים, לא הוקמו בהן מפעלי תעשייה, משקיעים פרטיים לא הגיעו אליהן ממרכז הארץ, ושררה בהן אבטלה קשה. כמו כן לא פותחו מערכות תחבורה מתאימות ביניהן לבין מרכז הארץ. יתרה מזאת, בין הערים החדשות ליישובים הוותיקים לא נוצרו קשרי גומלין, ולעומת זאת נוצרו ביניהם פערים כלכליים וחברתיים.

להשיג to achieve
שוליים margins
לפזר to distribute

לספק to supply

שירותים services
כפרי, כפריים rural

תופעה phenomenon

בלטה, לבלוט to stand out

מערך array, formation
מדיניות policy
הערכה appreciation
בשבחה in its favor
לאמץ to adopt
גורמים factors

שרר - היה
מצומצמת limited

משקיעים investors
אבטלה unemployment
מערכות systems
תחבורה transportation

קשרי גומלין reciprocal ties
פערים gaps,

• ערי הפיתוח יושבו בעולים חדשים, רובם מצפון אפריקה, והם הופנו אליהן מיד עם בואם לארץ, בלי שידעו עליהן דבר. בגלל המצב הקשה ששרר בערי הפיתוח, מי שהיו לו יוזמה וכישורים עזב אותן בתוך שנים אחדות ופנה לערי המרכז, ואוכלוסייה בעלת הון

או מקצועות נדרשים לא התיישבה בהן. כך נותרו בערים אלה משפחות מעוטות יכולת ותושבים בעלי הכשרה מקצועית נמוכה.

• בערים החדשות לא הוקמה תשתית של פעילות תרבותית וחברתית, וכך מצאו העולים את עצמם באזורים מרוחקים, ללא משאבים וללא שירותי תרבות, ללא שירותים עירוניים ראויים, ועם מוסדות חינוך שרמתם נמוכה מזו של היישובים הוותיקים.

• לקראת סוף שנות ה־50 ניסתה הממשלה לתקן את המצב ולהפנות לערי הפיתוח משקיעים שיקימו בהן מפעלי תעשייה, אך בכך השתפר מצבן רק במעט: המפעלים שהוקמו היו מפעלים של תעשייה מסורתית, ששכר העבודה בהם היה נמוך ועובדיהם לא יכלו להתפתח ולהתקדם; והאבטלה אמנם הצטמצמה, אך רמת השירותים העירוניים ורמת החיים לא עלו, וכך הדימוי של חלק מהעיירות נותר נמוך והן המשיכו לסבול ממאזן הגירה שלילי.

עם כל זאת, יש ערי פיתוח שהתפתחו היטב – למשל, כרמיאל; ערים אחרות שיפרו את מצבן עם השנים – לדוגמה, יבנה ומגדל העמק; בערי פיתוח כמו דימונה וירוחם הושקעו משאבים רבים במערכת החינוך והם הניבו הצלחות רבות; וערים אחרות, כמו נצרת עילית, חוזקו עקב העלייה הגדולה מבריה"מ לשעבר. ואף על פי כן, חלק מערי הפיתוח מצויות עד היום במצוקה כלכלית וחברתית.

הופנו were turned to

יוזמה initiative

כישורים qualification

הון capital

מקצוע, מקצועות profession

דרושים required, needed

נותרו – נשאר

הכשרה training

משאבים resources

ראויים proper

מוסדות facilities

רמתם, רמה level

משקיעים investors

מפעל factory

השתפר, להשתפר to improve

שכר salary, pay

להתקדם to advance

רמת חיים standard of living

דימוי image

לסבול to suffer

מאזן balance

שלילי negative

הושקעו were invested

הניבו, להניב to yield

מצויות are found

מצוקה distress, hardship